

Նշվե մեկինչք Ս . Գրոց զայս Լստուածաբանական
նորն չսահեն , շատ անդամ սխալին , և պատահի
որ Որոգ ինէսի պէս՝ այլանդակ կարծիքներ ծնա-
ն , և այլք ևս հաւատ ընծայելով նոցա ասաց-
ածոց կամ զրուածոց՝ մոլորուն պարզմտութեամբ
մանգիտութեամբ , ինչպէս պատահեցաւ երբեմն

Երևանի մէջ կը գտնուին այնպիսի մանկուհիք և աղջիկք, որոց ծնողքը շատ խեղճ են. վստահորով չորս աղջնական քորք և երեւելի տիկնայք, յազգասիրութենէ և բարեպաշտութենէ շարժեալ 30 աղքատ աշակերտաց և 30 աղքատ աշակերտուհեաց համար հազուատ կը պատրաստեն, զոր սուրբ Օտակին շաքարով պիտի նուիրեն անոնց ի փառս Երուսաղէմ :

Իզմիրի ազգային քաղաքական ժողովը, նմանապէս տեսուչ խորհուրդները, գործութիւն Երուսաղէմ, ժամանակէ մը ի վեր սիրով և միաբանութեամբ իրենց վերաբերական պաշտօնը կը կատարեն ըստ կանոնաց Սահմանադրութեան: Իսթամբուլ հասարակութիւնը, որ արդէն զոգուած էր աղքատներու երկպառակութեանց և գրեթէ զոգութեանց անդադար շարունակութենէն, մեծապէս կը միտնէր այժմեան այս համաձայնութիւնը և հանդարտութիւնը տեսնելով. որով միայն կարելի է աղքատին նորանոր բարեկարգութեանց վրայ յորձիւ և ի գործ դնել:

Կալիթայի Փետրուարի 8 ամսամիտով առ մեզ գրուած նամակէ մը հետեւեալ յօդուածը կը քաղուի :

«Աղքատին տարածայնութիւնը և երկպառակութիւնը, որոնք տեսնուեալ, միշտ ծագին և յուզին յեկեղեցականաց միաց, յամեն ի զիստ Ազգիս: Յայնմ միջոցի՝ որպէս տարախորհրդի իմն ախտ, յաշխարհէ յաշխարհ տարածելով՝ տիրութեամբ յայտնուեալ, եւս և առ մեզ: Բայց յոյս ունիմ ի Տէր, զի մեր տարածայնութիւն փութով խազալեալի :

Տխուր եմ, որ Պօղոս վարդապետ Արշակունի հայր սուրբն կամի վերստին յայտնել կողմնու դառնալ, զի երկնէն թէ կրկին անգամ միտնալով ինչ գտցի»:

Տիկնայի Աննա Զաքարիայի Երուսաղէմէ հետեւեալ յօդուածը կը քաղուի:

«Մեր Թիֆլիզի Երուսաղէմի հոգեւոր ուսումնարանի վերայ բոլոր վիճակը ստուգութեամբ խնայար, ասում է Պ. Գ. զիստ այն ևս թէ ժողովուրդը ինչպէս վառված է մեր զարդի բարեկամութեան համար, որովհետեւ սոսաւմն ստորագրողք և ամեն սրտաւորութիւնը իրան աչքը տեսու. հաւատացող, որ տեսնողները մէջ կային այնպիսի մարդիկ, որ աչքերովը արտասուք կուգար տեսնելով մեր վարժարանի թշուառ դրութիւնը. այժմ տեղ ու պոռնակի չկայ, որ մեր խեղճ աշակերտաց վրայ չըլլն խօստում և չըլլն ախտաւոր նոյն անողուստ անցյալը թափանցանքը: Պէտք է էս տեղ լինի, որ խանութ ինչպէս են ցաւում մարդիկը, և ինչքան դժուար են վերահաստ: Մատթէոս կաթողիկոսից, որ այնպէս ողորմած

երջանիկ սուրբ Զաքարի և հոգեհանձար վարդապետքն, ինչպէս յայտնի երեւում է մեծին Վարդանայ Բարձրբերդացոյ յայն սակաւաբաւ խօսքէն զոր նա՝ յետ նկարագրապէս իմանալու և մեկնելու շէնքի մէջ ծառքը՝ որ յիշուած է Նիւնդոց գրքումը. յաւելցանում է ըստ այսմ. «Որք այլ ընդ այլ աղճատին. . . և այլաբանութիւն ինչ առասպել են անընդունելիք են և վայրապարսօսք»:

Ժամ է այժմ զննել զնախադրեալ հաստատութիւնը: Կարգաբան վարդապետարանի: Մեծարդոյ Տօրթորն վատ բանարած չլինէր և չմեղանէր ամենեւին թէ զոնէ վասն զոգուածութեան՝ զվերոգրեալ Երուսաղէմի համարանական կանոնը պիտի պահէր՝ մեր երանաշնորհ վարդապետաց կամ արեւոյից և այլոց եկեղեցական մատենագրաց նման: Բայց, ինչպէս երեւում է, կամեցած չէ, կամ աւելորդ է համարած այդ բանիդ ուղ զննել, ո՞ր գիտէ՝ ինչ մտածելով: Եւսայս պատճառաւ՝ Ս. զրոց պատմութեան մէջ, տեղ տեղ, այն խօսքերը զորս կարելի էր ըստ նկարագրին մեկնել, նա Ալաբաբոյէն է մեկնած. որպէս ահա՝ զՆախաստեղծից՝ գրախտի մէջ պտղակերութեամբ պատուիրանաւանդութիւնը պատմելոյ ժամանակին, զՅրաւը՝ զոր պարս էր ըստ նկարագրին՝ իսկ զՍողոմոն կենդանին իմանալ (ինչպէս իմացած և զրոծ են բազում Ս. Զաքար և վարդապետք եկեղեցւոյ և այլ ամենայն հին և նոր մեկնիչք Երուսաղէմի Վրոց, բայց ի հետեւողայ Որոգիւնեան աղանդոյ), իմացած է նա փոխաբերական մտք: Փոխանակ ստեղծ պարզապէս ըստ Երուսաղէմի, ստէ զննելն

եղաւ ժողովուրդն խնդրանայր, որ և իրան բարեկամ խնամքը դորձուց ասանձնապէս զեւթի աշակերտացը, ոչինչ չխնայելով նոյն համար: Երբ և չորս մարդ մէկ տեղ որ հայ ուսումն ըլին, զիստնաւ, որ Կաթողիկոսի կենաց բաժնի խնամ էն»:

—Կոնկ Զայոց աշխարհի անուն բանասիրական ամսագիրը՝ վեց ամիսէն աւելի է որ իզմիր հասնիր, չեմք գիտեր ինչ պատճառաւ:

Մեր աչաց՝ առջև ունիմք Երեւանի Երազմէր Լասարայի Երեւան (Journal général de l'instruction publique) կոչուած բանասիրական տետրակին Փետրուարի 28 թիւը, որ Փարիզի մէջ շաբաթը երկու անգամ կը հրատարակուի:

Յիշեալ թուոյն մէջ յարգոյ մօտիւ Պրոս. սիդ. Տիւրքո գիտնականը՝ Զայոց Երազմէր-Երեւան վերնագրով երկար յօդուած մի հրատարակած է, որուն մէջ պատուական տեղեկութիւններ կուտայ Զայոստանի և Զայոց վրայօք և յատկապէս երկարօքն ու գովութեամբ կը խօսի աղքատին գրագիտութեան և Զայոց լեզուին վրայօք: Եւսանապէս կը գովէ մեր աղքատ յաւաքաւորաց շարժումը բարեկրթութեան և ուսմանց ասպարէզին մէջ, յիշելով աղքատին գիտաւոր լրագրութեանց և տպագրութեանց հաստատութիւնը, հայերէն նոր մատենից հրատարակութիւնը, և այլն, և այլն:

Որովհետեւ մեր աղքատ տախտիկն ըստ արժանւոյն ծանուցեալ չէ Լեւոնացի աղքատին, ուստի այն հայասէր օտարականները՝ որոնք զաշխարհութիւն յանձն կանոնու խղճի մտքը և օգտակար գաղափարութեամբ ծանուցանել զիս Լեւոնից, այն հայասէր օտարականները կը բռնեն, աղքատին երախտագիտութեան վերայ իրաւունք կը տեսնան: Ուստի կը պարտաւորինք մեր մտքը ընդհանրապէս հաւաստիքը հրատարակել մատուցանել յարգոյ մօտիւ Փ. Տիւրքո գիտնականին իւր մարդասէր և հայասէր զգացմանցը համար, զորս հաճութեամբ սրտի կարգացնիք վերոյիշեալ իւր պատուական յօդուածոյն մէջ:

—Յիշեալ Բնիկ հանուր Օրագրութեան պաշտօնական մասին մէջ հետեւեալ յօդուածն ևս կը կարգաւորէ:

«Կայսերական հրամանագրով որ ի 19 Փետրուարի 1862, տուեալ համեմատ տեղեկագրութեան հասարակաց կրթութեան և կրօնից պաշտօնի, մօտիւ Տիւրքի, որ արեւելեան կենդանի լեզուաց յատկապէս Պաղարի կայսերական դպրոցին մէջ դասատու է Մալիկի և Ճալալի լեզուաց, հայերէնի դասատու անուանեցաւ նոյն դպրոցին մէջ, փոխանակ հանգուցեալ մօտիւ տը Վալլան տը Ֆլորիւս դասատուին»:

(Երեւ. Դ. 1), սկսում է համարեալ թէ վերապահօրէն ձեւացնել զբանը այսպէս. «Այն ժամանակը սկսեց Բաշախան-Երեւան ամենայն տեսակ երկմտութիւն կարթուցանել այս արգելման մասին Լեւոնի սրտումը, այսպէս խօսելով, ամենայն կենդանիք համարձակվում են այդ ծառիցը ուտել, ամենայն կենդանուց անողորմար է այդ պտուղը, դա այդքան սիրելի է աչքի համար. մեք միայն պիտոյ է չըմտեսնայինք այդ ծառին»:

Ահա այս բանիս մէջ՝ զբառի տեղ, գրուած է Տօրթորի կարծեաց համաձայն՝ նորին Ալաբաբանական իմաստը յայտնող բառն՝ Բաշախան-Երեւան աւելի քան զայս օտարալուր և միանգամայն ծիծաղելի է երեւում մեզ՝ սոյն զբառի միւս գաղափար Ալաբաբանութիւնը՝ զոր իբր լեւելեայն հասկացնել կամենում է Տօրթորն՝ ասելով. «Հանրութիւնը սաստկացաւ. կերաւ Լեւոն, զի նորմէ էր»։ Օրը չէ մեր ասելն՝ թէ «օտարալուր և ծիծաղելի բան է երեւում». վասնզի եթէ պատահի որ հարցուի լինի՝ «Ո՞ր էր այն զիս Լեւոն խաբեց», ընթերցողն վարդապետարանի՝ պիտի պատասխանէ. «Լեւոն մէջ էր»։ Իսկ եթէ կրկին հարցուի լինի՝ «Ո՞ր էր մէջ էր», ի հարկէ պիտի ասէ «Լեւոն Լեւոն մէջ էր»։ Վասն զի այսպէս է գրուածն. «Կերաւ Լեւոն զի նորմէ էր»։ Բայց սակայն, եթէ այսպէս ասուի՝ անկարելի է որ լսողն չծիծաղի:

ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ
(Պիտի շարունակութիւն):

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Բարձրագոյն Դուռը հետեւեալ յիշատակաւ գիրը յուշարկեց օտար տէրութեանց դեսպանատանցը, որ ի կոտորածն ապրիլն:

«Տեսնելով զպահանջմունքը զոր ունին մայրաքաղաքս և նահանգները բնակող անձինք ու մանր, որոնք թէպէտեւ օսմանեան հպատակ են բայց կուզեն, օտար տէրութեան մը հպատակութիւնը կամ պաշտպանութիւնը ձեռք բերած ըլլալով, իրենց անձնական տուրքէն ազատ մնալ, նմանապէս չլծարել զհարկը անշարժ ստացուածոց, որոց տէր են իբրեւ օսմանեան հպատակ: Օմտու անելով նմանապէս զգաւարութիւնները որ այս բանէն կը հետեւին ի մէջ գործաւալաց վերաբերական իշխանութեանց, հարկաւոր դատուեցաւ վերջոյն իրաց այս անխնայ վեճակը, ի քննութիւն առնելով աղքատութեւ վիշապագրութիւնները այս կարգի անձանց. և այս գործոյն համար խառն յանձնաժողով մի հաստատուեցաւ մօտերս:

«Եւս յանձնաժողովը գումարուելով Վալաթիայի մեծ մարտատան սրահին մէջ, կը պարապի իւր աշխատութիւնները ի գործ դնելու սկսեալ այն անձինքներէն, որոնք յաւաքագոյն կայսերական կառավարութեանը հպատակ ըլլալով, կը խորհէին թէ իրաւամբ ձեռք բերած են Ուրսաց հպատակութիւնը՝ Բնիկ լեւոն աշխարհի Վերմի պատերազմէն ի վեր: Եւ ինչպէս որ յայտնի է, այս աշխատութիւնը վերջոյն ելէ ետեւ. յիշեալ յանձնաժողովը պիտի սկսի նաեւ քննել ուրիշ աղքատութիւններ ձեռք բերող օսմանեան հպատակաց վիշապագրները, համաձայն հիմանց և պայմանաց որ պիտի հաստատուին իւրաքանչիւր դեսպանատան հետ, որոնք իւր համար կարգադրութեան կերպը, որուն հարկ պիտի ըլլայ հետեւիլ առ ի քննել այս զանազան կարգի վերաբերեալ հպատակները:

Երբ որոշուեցաւ թէ իւրաքանչիւրը որ կուզէ Ուրսաց հպատակ մնալ, կը պարտաւորի օսմանեան երկիրը թողուլ և Ուրսաստան երթալ զինի երեքամսեայ պայմանաւաճառ, որ պիտի շնորհուի իրեն վաճառելու համար իւր ստացուածքը, նմանապէս իւր առեւտրական գործքերը վերջացնելու համար: Եւս և որոշուեցաւ միաբանութեամբ, թէ յիշեալ պայմանաւաճառը ի պահանջել հարկին, կրնայ երկարել այնպիսեաց համար՝ որոնք կայսերական կառավարութեան կողմանէ ակամայ յապարդամեքութեան հանդիպելով, չեն կրնար իրենց գործքը լմնցնել նոյն որոշեալ պայմանաւաճառն մէջ:

Վերջը որոշուեցաւ իր հետեւի թէ հարկաւոր է անոնց ամենուն համար, որոնք Ուրսաց աղքատութիւններն պահել ուղեւոր պարտաւորեալ են եւ օսմանեան երկրէն ելելու, փութալ որոշեալ պայմանաւաճառն մէջ, անպատճառ կարգի դնել իրենց գործքերը, և իրենց ամեն տեսակ առեւտրական յարաբերութիւնները, զորս կրնան ունենալ օտար տէրութեանց վաճառականաց և ուրիշ անձանց հետ: Եւ որովհետեւ այսպիսիներուն թոյլտուութիւն պիտի չըլլայ որոշեալ պայմանաւաճառն աւելի մնալ օսմանեան երկրին մէջ իրենց գործոցը պատճառաւ, Բարձրագոյն Դուռը այս աղքատութիւնը կրնէ ձեռք արժանայագր դեսպանատանը, ինչպէս որ նոյն մտքը ըրաւ նաեւ ուրիշ դեսպանատանց, որպէսզի հոգ տանիք ծանուցանելու այս կարգադրութիւնները ձեռք կառավարութեան վերաբերեալ վաճառականաց և հպատակաց:

— Եւս քանդակարանի Մարտի 10 ամսամիտով կը գրեն թէ ի պիտոսի ընդհանուր կառավարիչ բարձրագոյն (Սոյիտ փաշան այս օրերս լմնացուց փոխառութեան գործը, որուն վրայօք շատնցմէ ի վեր խորհուրդ իրար: Փոխառութեան գումարը 50 կամ 60 միլիոն ֆրանքի կը հասնի. զոր գերմանացի ընկերութիւն մի պիտի վճարէ սրոշեալ ժամանակի մը մէջ:

Նորին Բարձրութիւնը հաճեցաւ 50 հազար ֆրանք նուիրել ի նպաստ եւրոպական հիւանդանոցին Վրեքսանդիոյ:

